

**PEYGAMBERLERİN “TEBLİĞ SIFATI” VE BU SIFATIN ARKA PLANINI
OLUŞTURMADA DİĞER SIFATLARIN ROLÜ
(Tebliğde “Temsil Gücü” nün Önemi)**

PROPHETS’ “TABLIGH ATTRIBUTE” AND THE ROLE OF OTHER ATTRIBUTES TO
ESTABLISH THE BACKGROUND OF THIS ATTRIBUTE
(The Importance of “Representative Power ” in Tabligh)

Mustafa SÖNMEZ

Erzincan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
mustafasonmez25@hotmail.com

ÖZ

Tebliğ faaliyeti, dinlerin var olabilmeleri, varlıklarını canlı bir şekilde sürdürebilmeleri ve yayılabilmeleri için olmazsa olmaz çok önemli bir aktivitedir. Bu yüzden Kur’ân âyetlerinde ve Hz. Peygamberin hadislerinde bu konunun önemine özellikle vurgu yapıldığını görmekteyiz.

“Tebliğ sıfatı”, bütün peygamberlerin çok önemli bir ortak özelliğidir. Bununla beraber onların *sıdk/doğruluk, emanet/güvenilir olmak, fetânet/akıllı ve zeki olmak, ismet/günah işlememek vb.* gibi başka ortak sıfatları da vardır. Bu vasıflar tebliğ sıfatının “arka planını” oluşturmakta, yani peygamberlerin “*temsil gücünü*” ortaya koymaktadır.

Bilgisi, görgüsü ve eğitim düzeyi ne olursa olsun her müslümanın, peygamberlerin söz konusu vasıflarını kendilerine örnek almaları gerekir. Özellikle mübelliğ/din tebliğcisi konumunda olan kimselerin bu hususta daha dikkatli ve duyarlı olmaları son derece önemlidir. Çünkü bu vasıflara sahip olmak onların temsil gücünü oluşturacaktır. Temsil gücü olmayan kimseler etkili bir tebliğ yapamazlar. Özellikle günümüz dünyasında temsil gücü kuvvetli olan mübelliğlere çok ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle müslümanların bu manada mübelliğler yetiştirmeleri elzemdir.

Anahtar Kelimeler: Peygamberler, Tebliğ, Temsil, Tebliğ sıfatı, Temsil gücü, Mübelliğ.

ABSTRACT

Tabligh (the manifestation the divine messages) activity is prerequisite activity for religions in order to endure, to keep alive their existence and to expand. Thus, this subject is especially emphasized in the verses of Koran and Prophet Muhammad’s sayings/hadiths.

“Tabligh attribute” is a very important and common feature of all prophets. Moreover, there are other common features of prophets which are *“sidk”/being upright and truthful, “amana”/being reliable and trustworthy, “fatana”/being smart, intelligent and alert, “isma”/being protected from sin etc.* These features establish the back stage of the “*tabligh attribute*”. In other words, they put forth their represent power.

Every muslim educated, literate or not educated, which does not matter, should take prophets’ point at issues as a model. Especially “*muballigh (the person notified of Allah’s religion)*”, making edicts of religion should be more careful and sensitive about that subject because having these features establish their represent power. People not having acting force cannot make impressive edicts. Persons who can make very good manifesto about religion are needed in today’s world. Hence, it is indispensable to bring up this kind of persons.

Key Words: Prophets, Tabligh, Representation, Tabligh Attribute, Representative power, Muballigh/(the person notified of Allah’s religion).

1- GİRİŞ

Şüphesiz tebliğ faaliyetleri, dinlerin yayılmalarında ve varlıklarını devam ettirmelerinde hayati öneme sahiptirler. Tebliğ olmadan hiçbir din, dış dünyada varlığını duyuramaz; hatta ne yayılabilir ne de yaşayabilir. Kabul görüp görmemeleri bir yana, dinler, ancak tebliğle insanların kabulüne arz edilirler. Diğer bir ifadeyle dinler, varlıklarını ve devamlılıklarını tebliğ faaliyetlerine borçludurlar. Çünkü dinî esasların tebliğ olmaksızın kendiliğinden bilinmesi ve insanlar arasında kendi kendine yayılması söz konusu olamaz. Eğer bu mümkün olsaydı peygamberlerin gönderilmesine ve müslümanların tebliğ göreviyle mükellef tutulmalarına gerek kalmazdı (Saka, 1991: 37; Ersöz, 1992: 6-7). Bu faaliyetler, özellikle İslâm ve Hıristiyanlık gibi yayılmacı dinlerde kendilerini daha da belirgin bir şekilde göstermektedirler (Kuzgun, 1983: I, 60).

Vahye dayalı/Semâvî dinlerin ilk mübelliğleri peygamberlerdir. Peygamberler tarihini incelediğimiz zaman, onların gönderiliş sebeplerinin ana umdesini tebliğ faaliyetlerinin oluşturduğunu görürüz. Çünkü tebliğsiz peygamber olamaz ve düşünülemez. Bu yüzden “*tebliğ sıfatı*”, bütün peygamberlerde bulunan en önemli bir “ortak sıfat” tır (Lakkânî, 1955: 180-181; Gölcük-Toprak, 1988: 283; Bahçeci, 1977: 281-284).

Acaba dini tebliğde tebliğ vasfına haiz olmak tek başına yeterli midir? Tebliğ vasfının “arka plan”ında neler olmalıdır? Peygamberleri, tebliğlerinde öne çıkaran ve onları üstün kılan unsurlar nelerdir? Diğer bir ifadeyle tebliğde “temsilin gücü” nedir? Bu ve benzeri soruların cevabını vermekle, hem peygamberlerin tebliğ vasfını daha iyi tanımaya, hem de bu sıfatın etkili olmasında çok mühim rol oynayan diğer sıfatlarının önemine, yani “*temsil güçlerine*” dikkat çekilmiş olunacaktır. Üstelik bu durum, bu konuda onları örnek alacak şahsiyetlerin dikkatlerini de bu noktaya çekmeye yarayacaktır. İşte bu makalenin hedefi, bu önemli noktaya vurgu yapmaktır. Tebliğ vasfının “*arka planı*” nı, yani “*temsil gücü*” nü dikkatlere sunabildiğimiz oranda ve müslüman mübelliğlerin tebliğ faaliyetlerine katkıda bulunabildiğimiz nispette bu çalışma amacına ulaşmış sayılacaktır.

2- TEBLİĞ KAVRAMI VE ONUN ARKA PLANINI OLUŞTURAN GÜÇ: TEMSİL

2-1- Tebliğ: Tebliğ kelimesi sözlükte, bir şeyi bildirme, açıklama, ulaştırma, yetiştirme, eriştirme, bitiştirme, götürme, taşıma gibi anlamlara gelir (İbn Manzûr, t.y: III/419-420 vd; Rağıb el-İsfhânî, t.y: 60; Devellioğlu, 1993: s. 1048).

Terim anlamı olarak tebliğ: Allah’ın emirlerini ve yasaklarını herhangi bir ekleme ve çıkarma yapmadan olduğu gibi insanlara ulaştırmaya, bildirmeye ve açıklamaya denir (Lakkânî, 1955: 180-181; Gölcük-Toprak, 1988: 283; Bahçeci, 1977: 281-284).

Peygamberlerin en önemli görevi “*tebliğ*”dir. Onlar, Allah’ın hükümlerini ve ilâhî vahyi insanlara bildirmekle mükelleftirler; üstelik kendilerine vahyedilenleri insanlara tebliğ edip etmeme hususunda susma, gizleme, nakletmeme gibi bir lüksleri yoktur ve böyle bir tercih hakkına sahip değildirler; bu emir ve yasakları, ziyade ve noksanlık yapmadan aktarmak zorundadırlar. Çünkü

tebliğde Allah'ın emir ve yasaklarını olduğu gibi aktarma önemli bir husustur. Peygamberler, kendilerine vahyolunan ahkâm ve hakikatleri zengin, fakir, sağlam, özürsüz diye ayırım yapmadan herkese eşit bir şekilde tebliğ ederler. Söz konusu vahiyleri insanların bir kısmına bildirerek diğerlerinden saklamazlar. Bu husus bütün peygamberlere şamildir (Gölcük-Toprak, 1988: 283; Bahçeci, 1977: 281-284).

Kur'ân'da, “.....De ki, (ben emrolduğum şeyi) size eşit olarak bildirdim....” (Enbiyâ, 21/109) buyrulur bu hususa dikkat çekilmektedir.

Bütün peygamberler, tebliğ görevlerini tam olarak yerine getirmişlerdir. Böylece din, bütün açıklık ve kemâli ile insanlığa tebliğ edilerek sunulmuştur (Gölcük-Toprak, 1988: 284; Yavuz, t.y: 51). Tebliğden haberdar olan bir kimsenin bu hususta ileri süreceği hiçbir özür kabul edilemez. Hz. Muhammed'den sonra ise insanları İslam'ın emir ve yasaklarından haberdar etmek, mübelliğ konumunda olan kimselerin görev ve sorumluluk alanına girmektedir. Bu nedenle bu durumda olan insanların günümüz dünyasında çok büyük sorumluluklarla karşı karşıya olduklarını söyleyebiliriz.

2-2- Temsil: Bu kelime benzetme, teşbih, tasvir etme, örnekleme, örnek getirme, temsil etme, (aktör tarafından) canlandırma, rol oynama, oyun sergileme, gösteri, bir şeyin aynısını yapma, özümleme, (birinin veya bir topluluğun) adına hareket etme vb. anlamlara gelmektedir. (Hans Wehr, 1980: 892; Karahisarî, t.y: 113; Devellioğlu, 1993: 1074).

Yukarıda geçen ifadelerde temsilden, “Bir kimsenin belirli hususlarda kendisine verilen rolü ve üstlendiği görevin pratiklerini canlandırması, yaşayarak göstermesi, model olması, örnek olması ve bu doğrultuda hareket etmesi” şeklinde bir ortak mana çıkarmamızı mümkün kılmaktadır.

Yukarıda zikredilen temsil manasının Kur'ân'da “**üsve**” kelimesi ile ifade edildiğini görmekteyiz. “Üsve” kelimesi sözlükte hem iyi hem de kötü yönde örnek olma manalarına geldiği için (Rağîb el-İsfhânî, t.y: 18; Ebulbekâ, 1993: 114-115) bu kelimenin Kur'ân'da “*üsve-i hasene/en güzel örnek*” (Ahzâb 33/21; Mümtahine, 60/4, 6.) şeklinde ifade edildiğini müşahede etmekteyiz. Buradaki “*üsve-i hasene*” kavramını, “*uyulacak en güzel model, en güzel nümûne ve en güzel temsilci*” diye anlamamız mümkündür. Bu ifade Kur'ân'da hem Hz. Peygamber, hem de Hz. İbrahim için kullanılmaktadır. Yani Hz. Peygamber ve Hz. İbrahim, üstlendikleri nübüvvet davasını kendi şahıslarında en güzel bir şekilde “*temsil*” ettikleri için bunlar, Kur'ân'da uyulması gereken “*en güzel örnek ve model*” insanlar olarak gösterilmişlerdir (Ahzâb 33/21; Mümtahine, 60/4, 6). Buradan diğer peygamberlerin “*üsve-i hasene*” olmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Eğer onlar da “*üsve-i hasene*” olmasalardı, o zaman Kur'ân'da onlarla ilgili kıssalar anlatılmazdı. Kur'ân, söz konusu iki peygamberi numune olarak göstermiş ve diğerlerinin de bunlara kıyas edilmesini bizlere bırakmıştır. Dolayısıyla bizim, bu âyetlerden tüm peygamberlerin içimizden seçilmiş, uyulması gereken en güzel örnekler, modeller ve temsilciler olduğunu anlamamız mümkündür.

Bununla birlikte “üsve” kelimesinin, “Bir insanın, başkalarının kendisine uymasını gerektiren hal, uyulacak örnek/kudve” gibi manalarının yanında; “tedavi, ıslah ve düzeltme” manaları da vardır (İbn Manzûr, t.y: XV/34-35; Râğıb el-İsfehânî, t.y: 18; Ebulbekâ, 1993: 114). Bu noktadan hareketle peygamberler, içinde buldukları toplumların manevî hastalıklarını tedavi ettikleri için kendilerini “tavsiyelerine uyulması gereken manevî doktorlar ve temsilciler” şeklinde isimlendirmemiz yanlış olarak değerlendirilmemelidir. Nitekim Gazâlî de onlar hakkında, “Peygamberler ruh tabipleridir; insanları aslî fıtratlarına çağırın dâvetçilerdir” demektedir (Gazâlî, 1981, s. 148).

Yine “üsve” kökünden türemiş olan “teessî” kelimesi de, birini örnek edinip uymak (İbn Manzûr, t.y: XV/35; Râğıb el-İsfehânî, t.y: 18), manasına gelmektedir. Bu manayı, “üsve” deki manayı da dikkate alarak, tüm peygamberlere ittibâ etmeye uyarladığımız zaman onlara ahlâken benzemek, onların ahlâkı ile ahlâklanmak manasının ağır bastığını görürüz. Buna göre buradaki benzemenin, sadece şekilde kalan kuru bir taklit ya da rol icabı geçici ve yapay bir benzeme değil, onların öğretilerine ve davranışlarına yürekten inanmak, benimsemek ve bunları severek ve isteyerek yapmak olduğu açıktır. Bir başka ifadeyle teessî, *şekille birlikte özde de onlara benzemek, bu konuda samimi ve ihlâslı olmak ve onlarla özdeşleşmektir.*

Bu manaları düşündüğümüzde Kur’ân’da geçen peygamber kıssalarının niçin anlatıldığını daha iyi kavrayabiliriz. Kur’ân’ın kendisi bir tarih kitabı olmadığına göre amacının da sadece tarih bilgisi vermek olmadığı ortadadır. Bu durumda Kur’ân’ın, peygamber kıssalarından bahsetmesinin başka bir maksadı olmalıdır. Kur’ân, tüm insanlığa bir rehber ve bir hidâyet kaynağı (Bakara 2/185) olduğuna göre bu amaç; “Söz konusu kıssalardan insanların ders çıkarmalarını ve peygamberlerin örnek hayatlarını kendilerine rehber edinmelerini sağlayarak onları doğru yola iletmek, dünya ve âhiret mutluluğuna ulaştırmak olmalıdır”. Rehber ve hidâyet kaynağı olmak bunu gerektirir. Bu nedenle başta Hz. Muhammed ve Hz. İbrâhîm olmak üzere (Ahzâb 33/21; Mümtehine, 460/4-6) tüm peygamberlerin Kur’ân’da insanlara hayat modeli olarak sunulduğunu müşahede etmekteyiz (Şengül, 1994: 97- 102, 281-334; Yıldırım, 1979: III, 37-63).

3- “TEBLİĞ” İFADESİNİ ÇAĞRIŞTIRAN YA DA ONUNLA İLGİLİ OLAN DİĞER BAZI KAVRAMLAR

Tebliğ ifadesi, zaman zaman “emr bi’l- ma’rûf ve nehy ani’l-münker, dâvet, irşâd, nasihât, i’lâyı kelimetüillah ve cihâd” gibi kendisine yakın kavramlarla da ifade edilmektedir (Uludağ, 2001: 11, 22, 70). Bu nedenle önce bu kavramların ne manaya geldiklerine kısaca temas etmemiz gerekir. Ancak bu konu, bir makalenin hacmine sığmayacak kadar geniş ve çok boyutlu olduğu için söz konusu kavramların açıklamalarını çok kısa ve özet olarak sunmaya çalışacağız.

a. Emr bi’l- ma’rûf ve nehy ani’l-münker: İslamî terminolojide kısaca, emr bi’l- ma’rûf: “İyiliklerin tavsiye edilmesi, yayılması ve hayata geçirilmesi için gayret gösterilmesi”, nehy ani’l-münker: “Kötülüklerden sakındırma, onların engellenmesi, yasaklanması ve ortadan kaldırılması için

çaba sarf edilmesi” şeklinde ifade edilmektedir (Çelebi, 2002: 348; Karaman, 1995: 31 (2)/15; Ersöz, 1992: 5).

b. İrşâd: İnsanlara doğru yolu gösterme, öğretme, aydınlatma ve onları uyarma anlamlarına gelir (İbn Manzur, t.y: II/175; Râgıb el-İsfehânî, t.y: 196).

c. Dâvet: İnsanları İslâm’ın gerçeklerine çağırarak anlamında kullanılmaktadır (Uludağ, 2001: 22; Önkâl, 1995: 23).

d. Nasihât: İhlâslı kılmak, samimi davranmak ve yaşamak; tatlı söz, vaaz ve öğüt gibi anlamları ihtiva eder (İbn Manzur, t.y: I/615; Râgıb el-İsfehânî, t.y: 494; Uludağ, 2001: 23).

e. İ‘lâ-yı Kelimetüllah: İslâm’ı yayma ve yüceltme; Allah’ın adını, yani “kelime-i tevhid”i yüceltme ve yayma gibi manalara gelir (Yazır, 1979: IV/2548; Devellioğlu, 1993: 505).

f. Cihâd: İslâmî literatürde “Dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslâm’ı tebliğ etmek, nefse ve dış düşmanlara karşı maddî ve manevî mücadele etmek” gibi anlamlara gelir (İbn Manzur, t.y: II/175; Râgıb el-İsfehânî, t.y: 196; Bilmen, 1990, III/354). Cihâd kökünden türeyen bu kelime, söz konusu anlamının yanında fıkıh terimi olarak, daha çok “müslüman olmayanlarla savaşma”; tasavvufta ise “nefs-i emmâreyi yenme çabası” için kullanılmıştır (Özel, 1993: VII/527).

“Cihâd” kavramı, Batı dillerinde genelde “kutsal savaş/holy war” şeklinde ifade edilmiştir (Mevdudî, 1986: 1; Özel, 1982: 64). Batılılar bu ifade ile İslâm’ı, tebliğ, dâvet, irşâd ve nasihât yoluyla değil, silah zoruyla yayılan bir din olarak sunmak istemektedirler. Hâlbuki “cihâd” kavramının birebir karşılığı “savaş” değildir. *Cihâd kavramı, Allah’ın adını ve dinini her tarafa ulaştırıp yaymak için yapılan her türlü maddî ve manevî faaliyet ve hareketi içine alır.* Allah yolunda savaşmak ise cihâdın sadece bir parçasını oluşturmaktadır. Cihâd, tebliğ için bir vasıta. Cihâdla tebliğin önündeki engeller kaldırılarak tebliğe zemin hazırlanmaktadır; asıl gaye tebliğdir (Özel, 1993: VII/528; Uludağ, 2001: 11). Yoksa cihâd, sırf savaşmak için savaşmak veya kan dökmek için ya da mal, ganimet ve toprak kazanmak için savaşmak değildir. Kur’ân’da iki gurup arasında zikredilen durumlardan dolayı meydana gelen ve doğrudan doğruya silahlı çatışmaları ifade etmek için “harb” (Mâide, 5/64; Enfâl, 8/57; Muhammed, 47/4) ve “kıtâl” (Bakara, 2/190-191, 193; Nisâ, 4/74-76; Tevbe, 9/12-13) kelimeleri ve bunların türevlerinin kullanıldığını görmekteyiz (Özel, 1993: VII/528).

Yukarıda geçen kavramlardan bir kısmı tebliğ kelimesinin müradifi/eş anlamlısı durumunda iken, diğer bir kısmının bir veya birkaç yönü ile de olsa tebliğle ortak manaya geldikleri ve onunla ilişkili oldukları görülmektedir.

4- TEBLİĞİN ÖNEMİ VE FARZİYETİ

Kur’ân-ı Kerim, peygamberlerin şahsında bütün insanlığı hidâyete dâvet etmiştir. Bu çağrı ile ilgili olarak Kur’ân’da “belliğ”, “üd’u”, “enzir”, “zekkir” vb. ifadeler kullanılmıştır (Mâide, 5/67; Nahl,

16/125; Şuarâ, 26/214; Ğâşiye, 88/21). Kur'ân dili ile Hz. Peygamberin bu tebliği başlıca iki kelimedede toplanabilir. 1. Beşîr veya mübeşşir (müjdeleyici), 2. Nezîr (uyarıcı veya korkutucu), (Cilacı, 1983: 19(3)/3-4).

Kur'ân âyetlerine baktığımız zaman bunlarda tebliğe çok büyük ve özel bir önem verildiğini görürüz (Mâide, 5/67, 92, 99; Âl-i İmrân, 3/20, 104, 110; Tevbe, 9/71; Nahl, 16/25, 82; Nûr, 24/54; Ankebût, 29/18; Şu'arâ', 26/214; Fussilet, 41/33; Müddessir, 74/1-2 vb.). Bu âyetlerde tebliğ görevinin Hz. Peygamberle birlikte ümmete de yüklendiğini müşahade etmekteyiz. Bu durum, Hz. Peygamberin hadislerinden de anlaşılmaktadır (Müslim, t.y: *Salâtü'l-Müsâfirîn*, 84; *İman*, 20; Tirmizî, t.y: *Fiten*, 10). Sözelimi Hz. Peygamber'in vedâ hutbesinde söylediği: “*Burada size bildirdiklerimi burada bulunanlar burada bulunmayanlara duyursunlar; olur ki, burada bulunmayanlar bu anlatılanları sizden daha iyi yaşarlar...*” (Buhârî, 1990: *İlim*, 9, 10, 37; *Hac*, 132; Ebû Dâvûd, t.y: *Tatavvu'*, 10; Tirmizî, t.y: *Hac*, 1; Nesâî, t.y: *Hac*, 111; İbn Mâce, t.y: *Mukaddime*, 18) sözünde, net bir şekilde bu görevin ümmete yüklendiği görülmektedir.

İslam'da yapılması istenen bir fiilin fazileti onun dindeki yeri ile uygunluk arzeder. Yani o fiilin önemi farz, vacip, sünnet, mübah vs. durumuna göre değerlendirilir. Tebliğin farziyeti üzerinde icma' (görüş birliği) olduğuna göre (Kâdı Abdülcebâr, 1988: 142; Râzî, t.y: XXVII/126; Cüveynî, 1985: 311; Gazâlî, 1975: II/757; Fığlalı, 1984: 234; Topaloğlu, 1981: 176; Çelebi, 2002: 348; Önkâl, 1995: 49; Karaman, 1995: 31 (2)/19-20.) bu faaliyetin dindeki yeri de o nisbette önemlidir. Bu yüzden Hz. Peygamber'in hadislerinde insanları hidâyete çağırın kimselerin, bu hidâyete uyanların sahip oldukları sevabın misli kadar sevaba malik olacakları ve bu durumun onların sevabını eksiltmeyeceği bildirilmektedir (Müslim, t.y: *İlim*, 16; Tirmizî, t.y: *İlim*, 15; İbn Mâce, t.y: *Mukaddime*, 14; Ebû Dâvûd, t.y: *Sünnet*, 6). Başka bir hadiste ise bir kimsenin kendi aracılığı ile hidâyete ermesinin dünya ve içindeki her şeyden daha değerli olduğu anlatılmaktadır (Buhârî, 1990: *Cihad*, 102, 143; *Fezâilü Ashabi'n-Nebî*, 9; *Meğâzî*, 38; Müslim, t.y: *Fezâilü's-Sahabe*, 34-35; Ebû Dâvûd, t.y: *İlim*, 10). Bu noktada tebliğ dinî hükümlerden farziyyetin yüklenmesi (Kâdı Abdülcebâr, 1988: 142; Râzî, t.y: XXVII/126; Cüveynî, 1985: 311; Gazâlî, 1975: II/757; Fığlalı, 1984: 234; Topaloğlu, 1981: 176; Çelebi, 2002: 348; Önkâl, 1995: 49; Karaman, 1995: 31 (2)/19-20.), şüphesiz ona verilen önemin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Tüm dinler ve düşünce akımları eğer belirli bir kitlenin iç dinamikleri içinde sıkışık kalmamayı önemsiyorlarsa bunların kendi akidelerini, görüş ve düşüncelerini anlatmaya ve aktarmaya ihtiyaçları vardır. Bu nedenle tebliğ, İslam için de gerekliliği ertelenemez en önemli unsurlardan biri olduğu içindir ki o, talim, tahsil, terbiye, dâvet, tebliğ ve neşir müessesesine büyük bir önem vermiştir (İlhan, 1986: 3/103; Uludağ, 2001: 11; Saka, 1991: 46-47; Karaman, 1995: 31 (2)/17-19).

Tebliğin önemini ve gerekliliğini ortaya koyan bir başka husus, gerek Kur'ân'da gerekse Hz. Peygamberin hadislerinde bu görevi terk edenlerin kötü sonlarına ve göreceklere cezalara dikkat

çekilmesidir. Tebliğ yapmanın önemine ve faziletine karşılık olarak terki de o ölçüde büyük kınama ve cezayı gerekli kılmaktadır. Kur'ân'da, Allah'ın indirdiği âyetlerini ve hidâyet yolunu gizleyerek tebliğ etmeyenlerin, Allah'ın ve lânetçilerin lânetine uğrayacaklarına dikkat çekilmekte (Bakara, 2/159-160), İsrâil oğullarının da bu yüzden lânete uğradıkları bildirilmektedir (Mâide, 5/78-79). Hz. Peygamber'in de onların bu durumuna işaret ederek ümmetini sakındırdığını müşahede etmekteyiz (İbn Mâce, t.y. *Fiten*, 20; Tirmizî, t.y. *Tefsîrû Sûreti Mâide*, 7; Ebû Dâvût, t.y. *Melâhim*, 17).

Tebliğin önemini ortaya koyan tablolardan birisi de şudur: Kur'ân'da müminlerle münafıkların özelliklerinin mukayeseli olarak anlatıldığı âyetlerde; müminlerin, emr bi'l-ma'rûf (*İyilikleri tavsiye edip yayma*) ve nehy 'ani'l-münker (*kötülüklerden sakındırma*) faaliyetinde buldukları; yani dini tebliğ ettikleri, irşâd ve nasihatta buldukları anlatılmakta (Tevbe, 9/71); münafıkların ise, tam tersine kötülükleri yayıp iyiliklere engel oldukları bildirilmektedir (Tevbe, 9/67). Müminler bu özelliklerinden dolayı övülüp müjdelenirken (Tevbe, 9/72, 112), münafıklar ise lânetlenmekte ve cehennemde ebedî olarak cezalandırılacakları anlatılmaktadır (Tevbe, 9/68). Bu âyetlerde tebliğ faaliyetinde bulunma, mümin olmanın özellikleri arasında zikredilmekte, böylece dâvet ve irşâdın, tebliğ ve nasihatın ne derece önemli olduğu nazarlara sunulmaktadır.

Tebliğin, Allah'ın emir ve yasaklarını kapsamaması nedeni ile iyilikleri yaymanın yanında kötülüklere engel olma boyutunun olduğuna yukarıda işaret etmiştik. Bunların insan hayatına yansımaları farklılık arzettiği için “İyiliğin farz olanını yaymak farz, nafile olanını yaymak ise nafile olarak kabul edildiği halde, kötülüğün alanına giren fiillerin büyüklüğüne, küçüklüğüne ve aralarındaki derece farkına bakılmaksızın hepsine engel olmanın farziyetine” inanılmaktadır (Kadı Abdulcebâr, 1988:146; Zemahşerî, 1977: I/452; İlhan, 1986: 3/95). Çünkü “*Def-i mefasid celb-i menafi'den evladır/Kötülükleri defetmek, menfaatleri (yararları, faydaları, iyilikleri) elde etmekten daha iyidir ve önceliğe sahiptir*” (Cevdet Paşa, Seyyid Halil, Seyyid Ahmed Hulusi vd., 1990: 21) şeklinde ifade edilen “Mecelle” kaidesi gereğince, kötülüğe engel olmanın, iyiliği yaymaya önceliğinin olması gerekir. Bunun sebebi, birincisinde yakın tehlikenin varlığı, ikincisinde ise böyle bir durum olmayıp sadece menfaatin celbi söz konusudur. Sözelimi oturduğumuz evde yangın çıksa o anda oturup yemek yiyemeyiz. Önce bu yangını söndürüp daha sonra yemek yememiz akla ve maslahata en uygun olan bir davranıştır. Bu yüzden kötülüğe engel olmanın hepsi de farz kılınmıştır (Kadı Abdulcebâr, 1988: 146; Zemahşerî, 1977: I/452; İlhan, 1986: 3/95).

Kötülüklerle engel olmanın iyiliği yaymadan önce geldiğini Hz. Peygamber'in şu hadisinden de anlamaktayız.

“Allah'ın yasakladığı hudut/sınır üzerinde duran ve bu sınırı geçmeyen kimse ile sınırı tecâvüz eden kimselerin benzeri, bir gemideki yolcuların durumu gibidir. Geminin yolcuları buradaki yerlerini belirlemek için aralarında kur'a çektiler. Kur'a sonucu bir kısmına geminin üst kısmı, diğerlerine de alt kısmı isabet etti. Geminin alt kısmında oturanlar su almak için üst kata çıkıyor ve oradakilerin yanından

geçiyorlardı. Bu durum karşısında alttakiler: “Su almak için geminin altından bir delik açsak da hem üsttekileri rahatsız etmesek, hem de zahmet çekmesek” diye düşündüler. Bunlardan birisi eline bir balta alarak geminin en aşağı yerini delmeğe başladı. Yukarıdakiler durumdan haberdar olunca hemen koşarak geldiler. Sana ne oluyor diye çıktılar. Onlar da “Size eziyet vermek istemiyoruz, hâlbuki bize de her halükarda su lazım”, diye cevap verdiler.

Bu durumda üst kattakiler, onların istediklerini yerine getirmekte serbest bırakırlarsa hem kendileri, hem de onlar helâk olurlar; fakat onlara engel olurlarsa hem kendileri hem de diğerleri helâk olmaktan kurtulacaklardır (Buhârî, 1990: *Şirket*, 6; *Şehâdet*, 30; Zebidî, 1981: VII/433-434).

Görüldüğü üzere bu hadiste kötülükler engel olmanın ne kadar hayati bir önem taşıdığı anlatılmakta; eğer bunlara engel olunmazsa, hem işleyenlerin hem de buna seyirci kalanların helâk olacaklarına dikkat çekilmektedir.

Hz. Peygamber’in hadislerinde İslam toplumunda işlenen bir hata veya bir suçun, müslümanlar tarafından el veya dil ile engellenmesi bildirilmekte, bunlarla engellemeye güç yetiremeyen en azından kalp ile buğzetmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Ancak söz konusu hadislerde kalben buğzetme imanın en aşağı derecesi kabul edilmekte, bu üç şikkın ötesinde kötülükler aldırış etmeyen ve duyarsız davranan “bana neci” kimseler için büyük tehditler görülmektedir (Müslim, t.y: *İman*, 20, 80; Tirmizî, t.y: *Fiten*, 10). İşlenen kötülükler karşı kalp ile buğzetmek ise bunlara taraf olmama noktasında bir öneme sahiptir. “Küfre rıza/tafaftar olmak küfürdür.” kuralı gereği, kötülüğü tasvip etmek ve taraf olmak onu işleme ile eşdeğer kabul edilmektedir (Uludağ, 2001: 71-72). “Zulmedenlere meyletmeyin ateş size dokunur” (Hûd, 11/113) âyeti de buna işaret etmektedir.

Görüldüğü üzere yukarıda geçen hadiste, tebliğ faaliyeti içinde mütalaâ edilen kötülüğe engel olmanın herkese farz oluşu yanında icra tarzı da özetlenmektedir. Müşahede edilen bir fenalığın en uygun bir şekilde ve imkân ölçüsünde önlenmesi, sağlam bir cemiyet yapısı için son derece önemlidir (İlhan, 1986: 3/95).

Tebliğ faaliyeti elbette peygamberlerle ve onların yaşadığı dönemle sınırlı değildir. Aksine bu faaliyet, kıyâmete kadar bütün ümmet üzerine yüklenmiş büyük bir sorumluluktur. Çünkü İslam’ın, gelecek nesillere sağlam bir şekilde aktarılacak onların içinde de yaşatılması ancak tebliğle olur. Yine müslüman toplumların islahı çerçevesinde gerek bu toplumların fertleri arasında İslam’ın öğretilerek kökleşmesi ve gerekse müslüman olmayan kitleler arasında bu dinin yayılarak mensuplarının çoğaltılması; buna ilaveten İslâm dinine karşı yapılan itirazların cevaplanması ve İslam’ın aleyhine ortaya atılan şüphe ve tereddütlerin giderilmesi ancak ve ancak tebliğle mümkün olur. Bu nedenle; *emr bi'l- ma'rûf, ve nehy ani'l-münker*, kısa ifadesiyle “tebliğ”, tüm İslam mezheplerinin, ittifakla üzerinde durdukları çok önemli bir konudur (Kâdî Abdülcebâr, 1988: 142; Râzî, t.y: XXVII/125-126; Cüveynî, 1985: 311; Gazâlî, 1975: II/757-865; Çelebi, 2002: 348; Önkâl, 1995: 49; Uludağ, 2001: 11; Saka, 1991: 46-47).

Her dinin tebliğ hakkı vardır. Ancak tebliğ yapılırken bu isim altında insanlara karşı zor kullanarak, baskı yaparak veya onları asimile ederek, yurtlarından sürerek, çeşitli va'adlerle aldatarak, onlara çeşitli hile ve desiselerle tuzaklar kurarak, onları sömürerek, köleleştirerek ve hürriyetlerini ellerinden alarak, hatta soykırıma tabi tutarak yok etme yoluna gidilmemelidir. Çünkü İslam'a göre "Dinde zorlama yoktur" (Bakara, 2/256). Bu yüzden zorlama ve dayatma ile insanlara din kabul ettirilemez. Hatta böyle bir durum, tebliğ kategorisinde bile değerlendirilemez.

Tebliğ çeşitleri içinde en büyük, en köklü, en etkili ve en kalıcı olanı şüphesiz eğitim yoluyla yapılan tebliğdir. Bu yüzden eğitime büyük önem verilmelidir. Çünkü sadece va'az ve nasihat türünden yapılan tebliğler faydadan hâlî olmamakla beraber eğitim yolu ile yapılan kadar etkili ve kalıcı olamamaktadır.

Yukarıda tebliğin farzıyeti noktasında tüm müslümanların görüş birliği içinde olduklarına temas etmiştik. Bu hususta ihtilaf, sadece bunun farz-ı ayn mı yoksa farz-ı kifaye mi olduğu ve bu farzıyetin kaynağının akıl mı yoksa vahiy mi olduğu noktasındadır (Kadı Abdülcebbar, 1988: 142; Râzî, t.y: XXVII/125-126; Cüveynî, 1985: 311; Çelebi, 2002: 348).

Kimlerin tebliğle mükellef oldukları veya olmadıkları hususuna gelince, bu noktada içtihadı gerektiren konularda sadece âlimlerin tebliğle mükellef oldukları; içtihadı gerektirmeyen konularda ise hem âlimlerin hem de avam tüm müminlerin bununla sorumlu oldukları dile getirilmektedir (Cüveynî, 1985: 311-312). Öyle anlaşılıyor ki herkes, bilgisi nispetinde kendinden bir aşağıdakine iyiliği tavsiye etmekle ve kötülüğü yapmasına engel olmaya çalışmakla mükelleftir.

Buna göre bu noktada şöyle denilebilir: "*Her bilenin üstünde daha iyi bir bilen vardır.*" (Yûsuf, 12/76) âyeti gereğince her müslümanın, beşikten mezara kadar kendinden daha iyi bilen birisinden bir şeyler öğrenmesi, kendinden daha az bilene de öğretmesi gerekir. Biz bu âyetten İslam'ın, durağan değil sürekli hareket halinde olan, gelişen, öğrenen ve öğreten dinamik bir toplumu hedeflediğini anlamaktayız. Ancak dinî ilimlerde uzmanlaşmak veya vaktinin tamamını tebliğe ayırmak herkes için mümkün olmayacağından dolayı sistematik anlamda bir tebliğin yapılabilmesi için bu işi dinî ilimlerde eğitim görmüş ve uzmanlaşmış bir gurubun, bir sınıfın yapması farz-ı kifaye olur. Yani, kanaâtime göre tebliğin yerine, zamanına ve kişilere göre hem farz-ı ayn, hem de farz-ı kifâye bölümü vardır.

5- TEBLİĞDE "TEMSİL GÜCÜ" NÜN ÖNEMİ

5-1- Peygamberlerin Tebliğlerinde Etkili Olan Güç: "Temsil Gücü"

Yüce Allah tarih boyunca insanları doğru yola iletmek için çok sayıda peygamber göndermiştir. "*Her kavmin bir mürşidi vardır.*" (Ra'd, 13/7), "*Her ümmetin bir peygamberi vardır.*" (Yûnus, 10/47), "*Biz her milletin içinden o milleti Allah'a ibadete davet eden peygamberler gönderdik.*" (Nahl, 16/36), "*...Biz bir peygamber göndermedikçe hiç kimseye azap edecek değiliz.*" (İsrâ, 17/15), "*İnsan başıboş bırakılacağını mı sanır?*" (Kıyâmet, 75/36) gibi âyetler, insanlığın başıboş bırakılmadığını, bütün toplumlara peygamber gönderildiğini anlatmaktadır.

Peygamberler Allah tarafından insanlar içerisinde özel olarak seçilerek gönderilmiş kimselerdir. Kur'ân âyetlerine baktığımızda onların en önemli şu iki özelliği karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi beşer oluşları, ikincisi ise beşer toplulukları içerisinde Allah tarafından seçilmiş olmaları ve O'ndan vahiy almalarıdır (Kehf, 18/110).

Şüphesiz peygamberlerin beşer oluşları insanlara örnek olabilmeleri için çok önemlidir. Eğer onlar meleklerden seçilselerdi veya insanüstü ve tabiat ötesi bir takım güçlerle donatılsalardı o zaman insan topluluklarına örnek olamazlardı. Yaptıkları fiil ve icraatları kendileri ile sınırlı kalırdı. Ne kendi toplumlarına ve ne de kendilerinden sonra gelen insanlara önderlik ve rehberlik yapabilirlerdi. Onların beşer olmaları insanlara bu yararı sağlaması açısından oldukça önemlidir.

Bununla birlikte peygamberlerin vahye mazhar olmaları, tek başına bir beşerin düşeceği yanlışlıklardan kurtulmak için zorunludur. Çünkü bir beşer ne kadar akıllı, zeki ve âlim olursa olsun tek başına noksandır; dolayısıyla böyle birisi, nefsanî arzularına ve iradesine hâkim olup her zaman eksikliklerden, yanlışlardan ve hatalardan kurtulamaz. Böyle bir pozisyonda olan bir insanın kâmil anlamda insanlara rehber ve önder olması, kılavuzluk yapması, onları irşâd ederek doğru yola götürmesi mümkün değildir. Bu nedenle onların vahye mazhar olmaları, bir nevi rehberliklerinin garanti altına alınmasıdır. Diğer bir ifade ile onların vahye mazhariyetleri, insanlığın rehberliğinin emin ellere teslim edilmesi demektir ki, bu da beşeriyet için son derece önemli bir durumdur.

Allah Teâlâ, peygamberleri insanlara en mükemmel rehber ve önder olarak göndermek için onları vahye mazhar kılmasının yanında bir takım vasıflarla da donatmıştır. Esasen peygamberleri rehber ve önder kılan bu vasıflarıdır (Uludağ, s. 20).

Acaba peygamberleri bu noktada zirve yapan ve onları insanlara rehber kılan vasıflar nelerdir; hangi vasıflarından dolayı bu mertebeye ulaşmışlardır? Diğer bir ifade ile peygamberler hangi özellikleri ile hidâyet ve insanlık dağının zirvesine oturmuşlardır? Bu sorulara verilecek cevaplar konuya açıklık getirecek, aynı zamanda onların "temsîl" yönlerini ve güçlerini de ortaya koyacaktır.

Peygamberlerin bütün sıfatlarını iki ana guruba ayırmamız mümkündür. Bunlardan birincisi "tebliğ"; ikincisi ise "ismet" sıfatı ve bu sıfatın altında mütalaâ edilen diğer vasıflardır (Taftazânî, 1989: V/49-50, 61; İbnü'l-Hümâm, 1979: 199-200; Lakkânî, 1955: 179-181). Biz burada ismet sıfatı ve onunla birlikte zikredilen diğer sıfatların manasını "temsîl veya temsîl gücü" diye adlandıracamız. Tebliğ sıfatına yukarıda değinmiştik. Şimdi de ismet sıfatı ve bu sıfatla birlikte mütalaâ edilen diğer sıfatlara, yani kısaca onların "temsîl gücü"ne bir göz atalım.

İsmet: Sözlükte men etme, yasaklama, engelleme, durdurma, koruma, savunma gibi anlamlara gelmektedir (İbn Manzûr, t.y: V/403-404; Ebulbekâ, 1993: 598, 645-651; Râgıb el-İsfehânî, t.y: 337).

Terim anlamı olarak ismet: Allah Teâlâ'nın, peygamberlerini günah işlemekten, isyana düşmekten, yasak ve haramları irtikâb etmekten koruması, bu fiilleri yapma hususunda onları men etmesi ve engellemesidir. İsmet, Allah'ın, peygamberlerine bir lütfu olup onları bir nevi kontrol ve

murakebe altında tutması demektir. Bu tür bir koruma, başka bir ifadeyle ismet sıfatı ile muttasıf olma, sadece peygamberler için söz konusu olup onların dışındaki insanların böyle bir imtiyazı yoktur. Masumluk ve günahsızlık sadece peygamberlere özel bir sıfattır. Onlar, her zaman ve zeminde Allah'ın emirlerine kesinlikle muhalefet etmezler, yasaklarını çiğnemezler ve günah işlemezler. Çünkü onlar, maddî ve manevî bütün yönleri ile haram ve çirkin işlerden korunmuşlardır (Taftazânî, 1989: V/49-50 vd; Râzî, 1986: 39-48; Gölcük-Toprak, 1988: 280; Bahçeci, 1977: 95).

Peygamberlerin günah işlediklerine dair Kur'ân'da geçen âyetler (Bakara, 2/258- 260; A'râf, 7/22-23; Hûd, 11/80, 91; Enbiyâ, 21/57-63; Zümer, 39/3; Hicr, 15/71 vb.), onların gerçekten günah işlediklerini değil, mevcut durumda yapılması gerekenlerden "*daha efdalini ve daha evlâsını*" terk ettiklerini anlatan ifadeler olarak yorumlanmışlardır. Yoksa onlar bilerek kasten günah işlemiş değillerdir. Bu durumun, özellikle peygamberlik sonrası hayatlarına ait olduğu hususuna işaret edilmektedir (Zümer, 39/11-14; Râzî, 1986: 40; Taftazânî, 1973: 171; a.mlf. 1989: V/50). Dolayısıyla böyle durumlar onların ismetine zarar vermez. Üstelik böyle olayların hemen arkasından gelen vahiyle düzeltme yapılmış ve "*en efdal ve en evlâ*" olan fiili işlemleri sağlanmışdır (Abese, 80/1-10; Râzî, 1986: 39-159; Cürçânî, 1907: VIII/263-280; Taftazânî, 1989: V/58-59; el-Îcî, Beyrut, t.y: 358-366; el-Beyâdî, 1949: 319-324; Aliyyü'l-Karî, 1955: 108; İbn Hazm, Beyrut, 1317 h: IV/2-3 vd.).

Peygamberler hakkında olmazsa olmaz olarak ileri sürülen ve ismet sıfatıyla birlikte değerlendirilen diğer sıfatlara gelince bunlardan *sıdk/doğruluk, emânet/güvenilir olmak, fetânet/akıllı ve zeki olmak vb. gibileri* en önemlileridir. Bunların zıddı olan yalan söyleme, hıyânet, gaflette olma, safderunluk ve delilik gibi sıfatlar onlar hakkında imkânsızdır. Onlar kavimleri arasında en şerefli ailelere mensup olup aşağı ve bayağı sayılacak işlerle ve sanatlarla meşgul olmazlar. Ayrıca insanların nefretini celbedecek kusurlardan ve arızalardan da salim olarak yaratılmışlardır. Böyle olmasalarda peygamber olarak gönderilmelerinden hedeflenen hikmetler ve maslahatlar tecelli etmezdi (Taftazânî, 1989: V/49-50, 61; Cürçânî, 1907: VIII/263-280; Bilmen, t.y: 183-186. Lakkânî, 1955: 179-181).

Şüphesiz peygamberlerin vasıfları bunlardan ibaret değildir. Bu vasıfların yanı sıra onlar, aynı zamanda her türlü onursuz ve düşük karakterli davranışlardan; her türlü iğrendirici ve tiksindirici durumlara düşmekten; her türlü hata, kusur ve noksanlıklardan korunmuşlardır (Taftazânî, 1989: V/49-50, 61; Cürçânî, 1907: VIII/263-280).

Peygamberler, tebliğ ettikleri vahye ilk önce kendileri inanırlar ve buna asla muhalefet etmezler. İnanırları ve tebliğ ettikleri vahyin esasları doğrultusunda hareket ederler. Şartlar ne olursa olsun bunu yapmaktan asla geri durmazlar. Allah'tan başka hiç kimseden korkmazlar. Her türlü eziyete, işkenceye ve vatanlarından zorla çıkarılıp göç ettirilmeye göğüs gererler; hiç bir tehdide ve alay edilmeye boyun eğmezler (Yâsîn, 36/18; Enbiyâ, 21/68-70; Ankebût, 29/24; Ğâfir, 40/26; Meryem, 19/46; Duhân, 44/20-21; Şuarâ, 26/116; Nuh, 71/5-9; Kamer, 54/9-10); hatta bu uğurda ölümü bile göze alırlar.

Nitekim davaları uğruna hayatlarını feda eden ve öldürülen peygamberler vardır (Bakara, 2/87; Âl-i İmrân, 3/21; Köksal, 2005: II/298-299; Cevdet Paşa, 1972: I/42).

Hz. Peygamber (s.a.v); kendisinin Allah'ı en iyi bilen, ondan en çok korkan, ona en iyi itaat eden, işlenip işlenmeyecek fiilleri en iyi bilen ve bunlara riayet eden olduğunu söylemiştir (Buhârî, 1990: *iman*, 13; *Nikâh*, 1; *İ'tisâm*, 27; *Sıyâm*,74; *Hac*, 141). Buradan hareketle ve Kur'ân'da geçen peygamber kıssalarını da göz önüne aldığımızda diğer peygamberlerin de kendi toplumları içerisinde aynı konumda olduklarını söylememiz mümkündür. Yani tüm peygamberler imanda, ibadette, Allah'tan korkmada, günahlardan sakınmada, cömertlikte, hoş görüde, sabırda cesarete, şecaatte, duada, iffette, vakarlı ve şahsiyet sahibi olmada, her türlü güzel ahlâkı yaşamada ve ahlaksızlığın her çeşidinden sakınmada ve sakındırmada en ileri düzeydedirler. Onlar, bu özelliklerinden dolayı daha peygamberlikleri öncesinde bile, buldukları toplumlarda dikkatleri üzerlerine çekmişlerdir (Hamidullah, 1980: I/41-84; Köksal, 2005: I/144-149; Bahçeci, 1977: 105-107). Çünkü onlar, Allah tarafından özenle yaratılmış ve korunmuş zirve şahsiyetlerdir; hak ve hakikatin temsilcileri ve tebliğcileridir.

Sözgelimi Hz. Peygamber cesarete en ileri derecedeydi (Buhârî, 1990: *Cihâd*, 82; *Edeb*, 39; Müslim, t.y: *Fezâil*, 48; Tirmizî, t.y: *Cihâd*, 15). Hayatı tehlikelerle dolu geçtiği halde hiçbir tehlikeye karşı koymada en önde olmaktan çekinmemiştir. Halbuki başka ideolojilerin liderleri bir tehlike anında önce kendilerini garantiye alırlar ve tehlikeyi savmak için başkalarını öne sürerlerken o, böyle yapmamış tehlikelere karşı en önde ve en ileride hareket etmiştir. Hz. Peygamber hem Hicrette, hem Uhud'da, hem de Huneyn ve diğer olaylarda hiçbir tehlikeden kaçmamış, aksine ilk önce bu tehlikeleri kendisi karşılamış ve göğüslemiştir (Hamidullah, 1980: I/256; Köksal, 1981: IV/150 vd., X/174, XV/419-420; Cevdet Paşa, 1972: I/17-88-92, 132-135, 211). Bu konudaki örnekliğinde benzeri yoktur. Bu durum diğer peygamberler için de geçerlidir.

Peygamberler vazifelerini maddî ve dünyevî hiçbir şahsi menfaat gözetmeksizin yapmışlardır. Onlar yaptıkları tebliğ görevi karşılığında “Bizim ücretimiz/mükâfatımız ancak Allah'a aittir; sadece O'ndan mükâfat bekleriz” (En'âm, 6/90; Hûd, 11/29, 51; Furkân, 25/57; Şuarâ, 26/109, 127, 145, 164, 180; Yâsîn, 36/21; Sâd, 38/ 86) diyerek insanlardan bir ücret istememişler ve bu hususta tamamen Allah'ın rızasını gözetmişlerdir.

Bütün peygamberler tevhid akidesini yerleştirmek, Allah'tan başkasına ibadet etmemek, zulmü kaldırıp adâleti tesis etmek, güzel ahlâkı yaymak ve yerleştirmek, insanlara dünya ve âhiret mutluluğunu yaşatmak için çalışmışlardır; hatta bu uğurda çok çetin mücadeleler vermişlerdir. Bu noktada bütün peygamberlerin amacı bir olup bu maksatla tebliğ faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu yönleriyle ve daha önce belirtilen diğer vasıflarıyla hepsi bizim için birer örnek ve modeldirler. Ancak bunların her birisine bu modelliğinin yanı sıra bazı özellikleriyle ayrıca örnek ve model olarak dikkat çekilmiştir. Mesela Hz. İbrahim'in Allah'a olan teslimiyeti ve Nemrut'a karşı verdiği tevhid mücadelesi, Hz. Eyyub'un belalara karşı sabrı, Hz. Yusuf'un iffetini koruması ve zina fiilini işlemeye

karşı direnmesi, Hz. Musa'nın hem Firavun gibi bir zulüm abidesiyle hem İsrail oğullarının inek perestliğiyle, hem de onların doymak bilmeyen dünyevî hırslarını ve inatlarını törpülemek için yaptığı mücadelesi, Hz. Davut ve Süleyman'ın âdil yönetimleri gibi özellikleriyle bunlar nazarlara sunulmaktadır (Çakan-Solmaz, 2006: 31-720; Aydemir, 1996: 57-211; Cevdet Paşa, 1972: I/17-44; Köksal, 2005: I/141-335; II/7-225).

İşte yukarıda peygamberlerin tebliğ sıfatı dışında anlatılan diğer bütün sıfatları, onların “*temsil gücünü*” oluşturmaktadır. Eğer zikredilen temsil güçleri olmasaydı, tebliğ yapamazlardı; yapsalar da etkili olamazlardı. İşte peygamberlerin davalarını tebliğde başarılı kılan en temel unsur budur. Bu yüzden diyoruz ki *temsil, daima tebliğden önce gelir*. Çünkü temsil, Kur'an'ı yaşamaktır; onu yaşamak söylemekten daha önemli ve etkilidir. Eskilerin ifadesi ile “*lisan-ı hâl lisan-ı kâlden daha üstündür*”.

Şüphesiz, peygamberlerin “*model olma*” yönleri ile müminlerin onları “*örnek alma*” durumları yüzeysel ve pasif bir ilişki değildir. Onlar, müminler için uydukları, izledikleri, yolundan gittikleri ve hayat tarzı ile nümune edindikleri dinamik birer rehberdir. Onlar, ilâhî öğretileri bizzat yaşayan örneklerdir. İlâhî öğretilere uygun yaşama kararlılığında olan müminler için peygamberlerin örnek olmaları kesin bir durumdur. Dolayısı ile peygamberler gibi olmak için çaba harcamayan, ya da özde değil sözde onlar gibi olmaya çalışan ve kendisini onlarla yapay bir şekilde ilişkilendirmekle yetinen kimse ideal bir örnek edinmeyi gerçekleştiremez (Kasapoğlu, 2006: 42 (3)/42).

Peygamberlerin hayatlarının örnekliliği, Allah'a ve âhiret gününe dair ümit besleyen, Allah'ın sevabını, nimetini ve O'nun manevî huzuruna kabul edilmeyi uman, Allah'ı bazen değil, devamlı ve çok anan kimseler içindir. Sadece dünyanın haz ve çekiciliğine kapılanlar, âhireti hesaba katmayanlar, Allah'tan gafil olan ve O'nun iyiliğinden ümit kesenler için ise böyle bir örneklilik söz konusu değildir. Allah'a inanmak, ondan korkmak ve sevap ummak, insanı peygamberleri örnek almaya motive eder. Peygamberlerin müminler için örnek olması ancak bu şekilde gerçekleşir (Kasapoğlu, 2006: 42 (3)/42).

Buna göre şimdi yukarıda anlatılanlara dayanarak peygamberleri örnek alan bir mübelliğde hangi vasıfların bulunması gerektiği hususuna kısaca temas etmemiz yerinde olacaktır.

5-2- Mübelliğde Olması Gereken en Önemli Vasıf: “*Temsil Gücü*”

Tebliğin farziyyeti ve önemine daha önce temas etmiştik. Buna binaen bu noktada *peygamberleri örnek alıp tebliğ yapacak şahısların, yani mübelliğlerin önemi ve hangi vasıflara sahip olmaları ve ne şekilde hareket etmeleri, kısacası temsil güçlerinin ne düzeyde olmaları gibi konuların da açığa kavuşturulması gerekir*. Ancak bunlara geçmeden önce biz burada tebliğle mükellef olanları iki guruba ayırmayı uygun görmekteyiz.

1. Eğitim düzeyi, bilgisi, yaşayışı, anlayış ve kavrayışı, mesleği ve konumu ne olursa olsun müslümanların hepsi birer mübelliğdir. Herkes iyilikleri yayıp kötülöklere engel olma faaliyeti içinde bulunabilir. Yani her müslüman, bilgisine ve görgüsüne göre kendinden biraz geri durumda olanlara gücü nispetinde hem örnek olup dinini temsil etmekle, hem de bildiklerini öğretmekle mükelleftir. En

azından, “hepiniz çobansınız” (Buhârî, 1990: Cuma, 11; Cenâiz, 33; Vesâyâ, 9; Nikâh, 81) hadisinden bunu anlamamız mümkün olmaktadır. Ancak bunlar her kademedeki halk gurupları olup, din eğitimi ve dinî tebliğ alanında özel olarak yetiştirilmedikleri ve uzmanlaşmadıkları için aşağıda belirteceğim ikinci guruptan beklenen performans bunlardan beklenmemelidir. Zaten bunlar ikinci gurubun düzeyinde bu işle mükellef de olamazlar.

2. Bu guruptakiler, din eğitimi ve dinî tebliğ alanında özel olarak yetiştirilmiş, tebliğ ve irşâd faaliyetinde bulunmak üzere özel bir eğitimden geçirilmiş kimselerdir. İşte asıl konumuzu oluşturan “tebliğde temsil gücünün önemi”ni daha çok bu ikinci gurup için düşünmemiz gerekir. Çünkü dini tebliğ işi, bu kişilerin mesleği ve uzmanlık alanıdır. Bunlar, peygamberlerin varisi konumunda olup (Buhârî, 1990: İlim, 10; Ebû Dâvût, t.y: İlim, 1; İbn Mâce, t.y: Mukaddime, 17), icra edecekleri mesleği en güzel şekilde temsil etmekle mükelleftirler ki, Kur’ân müslümanlara, aralarında sürekli olarak böyle bir mübelliğ gurubu bulundurmalarını emreder (Tevbe, 9/122).

Kur’ân âyetlerine baktığımızda “tebliğde temsil gücüne” çok büyük önem verildiğini görürüz. Şöyle ki, “(Ey Rasûlüm!) Şüphesiz sen yüce bir ahlâk üzeresin/ahlâka sahipsindir.” (Kalem 68/4), “...And olsun ki, Rasûlullah’da sizin için en güzel bir örnek/model vardır.” (Ahzâb 33/21), “Şüphesiz İbrâhîm’de ve onunla beraber olanlarda sizin için en güzel bir örnek/model vardır.” (Mümtahine 60/4), “And olsun ki, sizlere, Allah’ı ve âhiret gününü uman kimselere onlarda güzel örnekler/modeller vardır.” (Mümtahine 60/6), “Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir gazaba sebep oldu.” (Saff 61/2-3). “...İnsanlara iyiliği emredip kendinizi unutup musunuz?” (Bakara, 2/44).

Yukarıda geçen âyetlerin tamamı tebliğde temsilin önemine vurgu yapmaktadır. Şöyle ki: Kalem sûresi 4. ve Ahzâb sûresi 21. âyetlerde Peygamberimizin, Mümtahine 4. ve 6. âyetlerde ise hem Peygamberimizin hem de Hz. İbrahim’in güzel ve örnek ahlâklarına, diğer bir ifade ile onların temsil güçlerine dikkat çekildiğini görmekteyiz. Saff sûresi 2., 3. ve Bakara sûresi 44. âyetlerde de, temsil edilmeyen inanç ve davranışların tebliğ edilmesinin kınandığını ve yerildiğini müşahede etmekteyiz.

Bir mübelliğin etkili bir tebliğ yapabilmesi için her şeyden önce mutlaka peygamberler tarihini, özellikle Hz. Muhammed’in hayatını iyi bilmesi ve onları kendisine rehber edinmesi gerekir. Çünkü onlar her hususta olduğu gibi, mübelliğ olma yönleriyle de Allah tarafından seçilmiş örnek şahsiyetlerdir. Bu nedenle Yüce Allah, insanlara, peygamberlere uyup onlara itaat etmelerini emretmiştir (Nisa 4/13-14, 64, 80; Âl-i İmrân 3/31-32; Yâsîn, 36/21; Haşr, 59/7; Ahzâb, 33/71; Feth, 48/17; Nûr, 24/54; Teğâbün, 64/12). Durum böyle olunca her mübelliğin, peygamberlerin *sıdk, emânet, fetânet, ismet vb.* gibi sıfatlarını kendilerine örnek almalarının zorunluluğu apaçık ortadadır. Şüphesiz ki bu vasıflara hakkıyla sahip olmada hiç kimse peygamberlere yetişemez. Ancak herkes, gücü yettiği nispette bunları elde etmeğe çalışmalıdır. Çünkü mübelliğ, söz konusu vasıflarda peygamberlere ne kadar yakın durursa temsil gücü o kadar etkili olur ve dâvetinde o nispette başarı şansı artar. Bu yüzden

mübelliğin bu noktaya dikkat etmesi zorunlu bir durum arz etmektedir. Bu noktadan hareketle bir **“mübelliğde bulunması gereken hususları”** kısaca şöyle sıralamamızın uygun olacağına inanıyoruz:

1. Mübelliğ, her şeyden önce kendi davasının haklılığına ve gerçekliğine inanmalı; tebliğ ve dâvetin, kendine yüklenmiş farz ve hak bir görev olduğunu bilmeli, yüce bir görev yapmanın daima şuurunda olmalıdır: Kendi davasının haklılığına inanan, onun önemini idrak eden, icra ettiği mesleği ve görevi seven bir kimse, çevresinde daha inandırıcı olur. Tıpkı peygamberlerin, önce kendi peygamberliklerine ve davalarına inanmalarının önemi gibi. Eğer onlar buna inanmasalardı hakka dâvetlerinde başarılı olamazlardı. Aynı şekilde mübelliğ de dini tebliğ etmenin önemine ve ciddiyetine önce kendi inanması gerekir ki başkalarına etkili bir tebliğ yapabilsin. Zira bu inanç, onu tebliğinde kararlı kılar; başaracağına dair ümitli olmasını sağlar; kişiye başlı başına bir enerji kaynağı olur; ona bir heyecan ve ruh verir. O, böyle bir heyecanla toplumları arkasından sürükleyebilir. Aksi takdirde dinin ve bunu tebliğ etmenin ulviyet ve kudsîyetine inanılmazsa dâvette muvaffak olmaya imkân yoktur. Başarımın sırrı bu inançtır (Uludağ, 2001: 39).

2. Mübelliğ, daima güzel davranış örnekleri sergilemeli ve tebliğ ettiği hakikatleri mutlaka yaşamalıdır: Aksi bir durum kişinin kendisi ile çelişmesi anlamına gelir. Üstelik böyle bir durum münafıklık alâmetidir ki, bundan uzak durulması gerekir. Ayrıca güzel sözler her zaman olumlu davranışlara yol açmayabilir ama güzel davranış örnekleri insanlar üzerinde çoğunlukla etkili olurlar. Sözlü ifadeler ne kadar güzel olursa olsun, insan üzerinde güzel bir örnek kadar tesirli olamaz ve uygulanmadıkça bir yarar sağlamaz (Özbek, 1988: 199-208; Kasapoğlu, 2006: 42 (3)/36-37). Sözelimi adâletin öneminden çokça bahsetmekle âdil olunmaz ve adâlet de tecelli etmez; adâlet sadece uygulanırsa tecelli eder ve uygulayan kişi ancak o zaman âdil olur. Dengeli beslenmenin öneminden bahsetmekle kimse dengeli beslenmiş olmaz; ancak bunu uygulayanlar dengeli beslenmiş olurlar. Aynen bunun gibi Kur’ân’a uymanın ve onu yaşamının öneminden bahsetmekle Kur’ânî bir yaşayış ortaya konamaz; ne zaman yaşanırsa ancak o zaman Kur’ân’dan beklenen dünyevî ve uhrevî fayda elde edilir. Aksi takdirde yaşamadığımız din ve Kur’ân bize bir yarar sağlamayacaktır; sağlamadığı da ortadadır (Buyrukçu, 1995: 141-142). Şu anda günümüz dünyasındaki müslümanların perişan durumu bunu en güzel bir şekilde ortaya koymaktadır. Yaşamadığımız Kur’ân’ın bize âhirette de bir yarar sağlamayacağını yine Kur’ân’ın bizzat kendisi bildirmektedir (Muhammed, 47/33; Nisâ, 4/14; Bakara, 2/264; Cin, 72/23; Zemahşerî, 1977: III/538-539; Râzî, t.y: XXVIII/81-82; Kurtubî, 1993: XVI/168). Bu yüzden mübelliğ, bu hususta çok duyarlı olmalı, günlük yaşayışını günahlardan, kötülüklerden sakınarak ve güzel ahlâkla ahlâklanarak taçlandırmalıdır.

3. Mübelliğ sözünde, özünde ve davranışlarında emin, güvenilir, doğru ve dürüst olmalı, onun sözü ve davranışları birbiriyle uyumlu olmalıdır: Çünkü doğruluğunu, dürüstlüğünü kaybeden kişiler, inandırıcılıklarını da kaybederler. Peygamberlerin hayatlarına baktığımızda şartlar ne olursa olsun doğruluktan ve güvenilirlikten/eminlikten ayrılmamayı kendilerine en önemli ilke edindiklerini görürüz. Sözelimi hicret gecesi kendisini öldürmek için bütün tedbirler alınmasına rağmen Hz. Peygamber,

üzerindeki emanetleri canı pahasına da olsa sahiplerine ulaştırmayı ihmal etmemiştir (Hamidullah, 1980: I/174, 291; Köksal, 1981: VI/150; Cevdet Paşa, 1972: I/88). İşte emin olmanın zirvesi budur ve bu onun en büyük temsil gücüdür. Yine Mekke müşrikleri, Mekke dışından gelenlere karşı Hz. Peygamber'i karalamak ve aleyhinde propaganda yapmak maksadı ile ona mecnun, sihirbaz, yalancı, şair vb. şeyler isnad etmelerine rağmen, baş başa kaldıklarında bu söylediklerine kendilerinin de inanmadıklarını itiraf etmişlerdir (Hamidullah, 1980: I/131-132; Köksal, 1981: IV/217-218; Cevdet Paşa, 1972: I/80-81). Esasen onların bu sözleri Hz. Peygamber'in peygamberliğini ilanına karşı sadece bir tepkiden ibarettir (Aydemir, 1996: 15). Gerçekte ise en şedit düşmanları bile onun doğruluğundan, güvenilirliğinden, akıl ve zekâsından şüphe duymamışlardır.

4. Mübelliğ affedici olmalı ve asla kin tutmamalıdır: Mübelliğin, şefkat ve merhamet sahibi olması, insanlara karşı kaba ve sert davranmaması, kin tutmaması ve affedici olması gerekir; hatta yeri geldiğinde en büyük düşmanlarını dahi affedebilmesi, onun insanlar üzerindeki etkinliğini, saygınlığını ve güvenilirliğini artırır, temsil vasfını güçlendirir. Sözgelimi, Hz. Peygamberin, amcasını şehid eden Vahşi'yi affetmesi, kendisine ve müminlere akıl almaz işkenceler yapanları ve sonunda onları öz yurtlarından sürenleri Mekke'nin fethi gününde bağışlamasında (Hamidullah, 1980: I/292; Köksal, 1981: XV/289-377; Cevdet Paşa, 1972: I/200-208) öyle bir güç bulunmaktadır ki, bunun sayesinde kendisine inananların sayısı kısa zamanda katlanmıştır. Aynen bunun gibi mübelliğ konumunda olan kimselerin de böyle davranmaları, dâvet ettikleri dinin tebliğinde kendilerine önemli bir temsil gücü sağlayacaktır. Çünkü kin ve düşmanlık duygularına mağlup olup bunlarla hareket edenler temsil güçlerini kaybederler ve bu yüzden de davalarında başarıya ulaşamazlar.

5. Mübelliğ, tebliğinde ihlaslı ve samimi olmalı; yaptığı dâvet ve tebliğ karşılığında herhangi bir dünyevî menfaat beklememeli; Allah rızasından başka bir şey düşünmemeli ve bu hususta peygamberlerin yolundan gitmelidir. Çünkü peygamberler tebliğ ve dâvet faaliyetlerini sürdürürlerken, bu faaliyetler karşılığında insanlardan hiçbir maddî menfaat almayı düşünmemiş, onlardan hiçbir ecir ve ücret talebinde bulunmamışlardır (Sebe', 34/47; Yunus, 10/72; Hûd, 11/29; Yasîn, 36/21; Şuarâ, 26/109, 127, 145, 164, 180). Bu durumun, onların temsil güçlerini ve saygınlıklarını daha çok artırdığı kabul edilmelidir. Aksi bir durum onların bu özelliğini kaybetmesine sebep olurdu. Buna ilaveten mübelliğ, davasını tebliğ ederken, ruh duruluğuna ve temiz bir kalbe sahip olmalı ve en az davası kadar berrak bir hayat yaşamalıdır. Böyle bir hayat ise ancak selim bir kalple gerçekleştirilebilir. O, tebliğ faaliyetini hep bir aşk ve şevk içinde sürdürmelidir; ihlas, samimiyet ve içtenlik, onun ayrılmaz vasfı olmalı; duâ ve ibadetle bütünleşmelidir. Çünkü gerçek manada duâ ve ibadet, ihlas ve samimiyetin esasıdır (Erbaş, 2006: 42 (4)/85-88; Saka, 1991: 93-104; Ersöz, 1992: 16-17 vd.).

6. Mübelliğ, İslam kardeşliğine büyük önem vermelidir: Mübelliğ, ırkı, rengi, etnik kökeni ve sosyal statüsü ne olursa olsun tüm insanlara eşit davranmalı; siyah-beyaz, zengin-fakir, hür-köle vb. ayrımı yapmadan tüm insanları içtenlikle kucaklamalı; insan şahsiyetine ve onuruna değer vermelidir. O, tıpkı peygamberlerin yaptığı gibi (Şuarâ, 26/214-215; Duhâ, 93/9-10), insanlarla olan sosyal

münasebetlerini kesmemeli, onlarla iç içe yaşamalı ve her zaman onların dertleri ile ilgilenmeli (Önkal, 1995: 356-359); herkesle iyi geçinmeli, herkesin de kendisi ile iyi geçindiği kimse olmalıdır (Ahmed b. Hanbel, 1992: 21-II/400; 23-V/335).

7. Mübelliğ, zamanını iyi değerlendirmeli; günlük yaşayışında ve harcamalarında daima ölçülü olmalıdır: O, günlük hayatında kesinlikle malayani işlerden uzak durmalı ve zamanını iyi değerlendirmeli, boşa zaman harcamamalıdır (Canan, 2009: 39-69). Ayrıca gerek ferdî gerekse âilevî yaşayışında, giyim kuşam ve günlük harcamalarında, toplumla olan münasebetlerinde her türlü aşırılıktan uzak durmalı, daima mutedil, ölçülü ve dengeli hareket etmeli; cömert olmalı, çevresindeki insanlara, dostlarına ikramda bulunmalı, fakat cimri ve müsrif olmamalıdır (İsrâ, 17/26-27, 29; Önkal, 1995: 356-359).

8. Mübelliğ, iyi bir din eğitimi almış olmalıdır: O, tebliğ yapabilmek için mesleği ile alakalı başta Arapça ve Kur'ân ilimleri olmak üzere Hadis, Tefsir, Fıkıh, Kelâm vb. gibi İslâmî ilimlerde yeterli eğitimi almasının yanı sıra, sosyoloji, psikoloji ve pedagoji alanlarında da gerekli donanıma sahip olmalı; zamanın değişen şartlarına göre kendini yetiştirmeli ve yenilemeli; mevcut dinler ve dinî cereyanlar hakkında yeterli bilgi sahibi olmalı; gerektiğinde bu din ve dinî cereyanlarla İslâm'ın mukayesesini yapabilmelidir (Cilacı, 1983: 19 (3)/11-12; Uludağ, 2001: 190-197).

9. Mübelliğ, fedakâr olmalı ve zorluklara karşı göğüs germesini bilmelidir: Tebliğ ve irşâd yolu çileli, zahmetli ve meşakkatli bir yol olduğundan dolayı mübelliğ olan kişi, zorluklara karşı koymak için iradesini ortaya koymalı, azimle hareket etmeli ve tebliğinde ısrar etmelidir. Bu ısrar onun kendi davasına karşı saygısının bir ifadesidir. Bununla birlikte o, fitrat kanunları ile çatışmamalı; bunun için insan psikolojisinden anlamalı ve ona göre hareket etmeli; bu hususta gücünün yettiği oranda hiçbir fedakârlıktan çekinmemeli; davasını sabır, inanç ve kararlılıkla sürdürmeli (Âl-i İmrân, 3/159; Uludağ, 2001: 251-254; Önkal, 1995: 319-324); misyonerlerin yaptığı gibi her türlü zor şartlar altında dâvet yapmak için hazırlıklı olmalıdır (Cilacı, 1983: 19 (3)/12; Kuzgun, 1983: 1/70).

10. Mübelliğ, daima ümitvar olmalıdır; şartlar ne kadar kötü olursa olsun asla ümitsizliğe düşmemeli, Allah'ın rahmetinden kesinlikle ümit kesmemeli; daima etrafındakileri ümitsizliğe ve karamsarlığa götürecek söz ve davranışlardan uzak durmalı; sürekli olarak çevresine ümit pompalamalıdır (Zümer, 39/53; Fetih, 48/1; Nasr, 110/1-2; Önkal, 1995: 324-328).

11. Mübelliğ akla ve düşünceye büyük önem vermeli; akli kullanmanın Kur'ânî bir emir olduğunu unutmamalıdır (Bakara, 2/115; En'âm, 6/32; Hüd, 11/51; Yusuf, 12/2; Enbiyâ 21/10 vb.). Aklını kullanmayan ve çoğunlukla duygularıyla hareket edenler başarıya ulaşamazlar. Bazen tek kişinin aklının yetmediği durumlarla karşılaşılabilir. Mübelliğ, bu durumda ortak akla, yani başkalarına danışmaya ve onlarla istişare etmeye önem vermelidir (Âl-i İmrân, 3/159; Şûrâ, 42/38). O, aynı zamanda bir mantık ve realite adamı olmalı; dâvetinde hiçbir zaman ütöpik davranmamalıdır (Cilacı, a.g.m, s. 12).

12. Yukarıda sıralanan maddelere ilave olarak mübelliğ, misyon ve vizyon sahibi olmalı; söz ve davranışlarında toleranslı olmalı; toplumun her kesiminde ne tür bir hitap tarzının geçerli olabileceğini iyi kestirmelidir. O, görev yaptığı yörenin örf ve adetlerini iyi bilmeli; mukabil bir tedbir ve hazırlık olmak üzere misyonerlerin metotlarını da tanımalıdır. İslam'a sokulmuş bulunan bir takım hurafeler, bidatler ve batıl inançlarla mücadele etmeli, asırların birikimi olan bu hurafeleri söküp atmanın uzun yıllar sonra mümkün olabileceğini düşünerek bu yolda sabırlı ve azimli olmalı; yaşadığı çağın ve içinde bulunduğu ülkenin genel durumunu iyi tanımalı; dâvette bulunduğu yer, zaman ve mekânın seçimini iyi yapmalı; bezdirici, yıldırıcı ve ürkütücü olmaksızın İslam'ı tebliğe çalışmalı; hikmetle, ve güzel öğüt hareket etmeli; insanlara güzel muamelede bulunmalı (Nahl, 16/125; Ankebût, 29/46; Tâhâ, 20/43-44) ve bu halini her zaman korumalıdır. Tebliğin özel bir mekânı yoktur; uygun zaman ve zeminin olduğu her yerde yapılmalıdır. Mübelliğ, tebliğ görevini icra ederken önce yakınlarından başlamalı (Şuarâ, 26/214), sonra gittikçe dışarıya doğru açılan bir yol izlemeli; bütün bunları yaparken insanlara karşı enaniyet, gurur ve aşağılık kompleksi gibi duygulara kapılmamalı; güçlü, asil ve tevazu sergileyen bir karaktere sahip olmalıdır (Cilacı, 1983: 19 (3)/11-12; Erbaş, 2006: 42 (4)/84; Gazâlî, 1975: II/775-822; Küçükler, 1994: 27-44; Saka, 1991: 59-93; Uludağ, 2001: 11-13, 39).

Yukarıda anlatılanları dikkate aldığımızda **mübelliğin temsil gücü**: “Akıllı, zeki, uyanık, bilgili, eğitilmiş, kültürlü olup, zamanı ve akıllı iyi kullanan, aklın ve bilimin tecrübelerinden yararlanan, İslamî ilimlerin yanı sıra, sosyoloji, psikoloji ve pedagojiyi bilen ve bunların kurallarına göre hareket eden, aynı zamanda her türlü güzel ahlâkla muttasıf olan ve her türlü kötü alışkanlıklardan uzak duran; gurur, kibir ve kompleksi olmayan, İslam'ın bütün emir ve yasaklarına titizlikle uyan, günahlardan sakınan, yaptığı işin önemini kavrayan ve ona göre hareket eden, dua ve ibadetle bütünleşen, kılık ve kıyafetinde, söz ve davranışlarında ölçülü olan, ihlaslı, samimi, mütevazı, güvenilir, çalışkan, dürüst, misyon ve vizyon sahibi bir kişilik” olarak karşımıza çıkmaktadır. Mübelliğ, bu vasıflarıyla temsil gücünü ortaya koyarak etkili bir tebliğ yapabilir. Aksi takdirde etkili bir tebliğ yapamaz. Şüphesiz hidâyet Allah'tandır. Ancak mübelliğ konumunda olanlar hidâyete erdirmenin asgari sebeplerini hazırladıklarını unutmamalıdır.

6- SONUÇ

İnsanlar, yaratılışlarının gereği olarak tarih boyunca dâvet ve irşâda, öğüt ve nasihate her zaman muhtaç olmuşlar ve öyle görünüyor ki, bundan sonra da muhtaç olacaklardır. Beşeriyet nasıl geçmişte peygamberlere muhtaç idiye, bugün de son peygamberden sonra, onların varisi olan alimlere ve dâvetçilere muhtaçtır. Bu nedenle insanlık var oldukça tebliğ görevi devam edecektir (Cilacı, 1983: 19 (3)/10; Önkâl, 1995: 47-48; Ersöz, 1992: 6-7).

Tebliğ faaliyeti, geçmiş asırlarda her zaman önemini korumakla birlikte günümüzde daha fazla önem arz etmektedir. Çünkü imana karşı küfrün mücadelesi, tarihin hiçbir döneminde bugünkü kadar geniş imkânlı ve çeşitli taktikler kullanılarak yapılmamıştır. Ulaşım ve iletişim araçlarının çok yaygın

olduğu günümüzde bu mücadele çok daha büyük boyutlara ulaşmış ve çok geniş bir alana yayılmıştır. Bu nedenle tebliğin de ona göre çok geniş boyutlarda ve yelpazede gelişen şartlara uygun bir şekilde yapılması gerekmektedir (Cilacı, 1983: 19 (3)/3-4).

Şüphesiz ilk müslümanlarda olup da sonraki müslümanların en çok yokluğunu hissettikleri şey temsil gücüdür. Şöyle ki, İslâm'ın, doğduğu andan itibaren kısa zamanda Çin'den İspanya'ya kadar geniş bir coğrafyada çok süratli bir şekilde yayılmasında, çeşitli din ve milletlerden insanların ona bağlanmak ve teslim olmak için koşuşmasında, onun akidelerinin açıklığı, hükümlerinin kolaylığı ve adâlete verdiği önemin yeri büyüktür (Abduh, 1989: 172). *Ancak bunun yanı sıra ilk müslümanların temsil gücü bakımından donanımları da unutulmamalıdır.* İlk müslümanların fethettikleri ülkelerin ahaliyi büyük oranda müslüman oldular. Bugünkü İslam coğrafyasının kahir ekseriyeti ilk müslümanlar döneminde fethedilen bölgelerdir. Fakat sonraki nesillerin fethettikleri yerlerin ahalisinin aynı oranda müslüman olduklarını söyleyemeyiz. *Bu durum sonraki nesillerin tebliğ için gerekli donanıma sahip olmadıklarını, temsil noktasında eksik olduklarını göstermektedir.* Sözelimi, Osmanlı Avrupa'da beş asır kaldı, ama oralarda İslam'ı yaymada çok başarılı olamadı. Eğer başarılı olsaydı Osmanlı'yı Avrupa'dan kimse söküp atamazdı. Sadece toprak fethetmenin çok bir mana ifade etmediği tecrübesini müslümanlar hem Endülüs ve Sicilya'da hem de Balkanlarda, Orta Avrupa'da ve diğer bölgelerde acı bir şekilde yaşadılar.

Müslümanlar, bugün İslam'a yapılan saldırıların farklı bir boyutuyla karşı karşıya bulunmaktadır. Şöyle ki, On bir Eylül 2001 yılında A.B.Devletlerindeki ikiz kulelere yapılan terör saldırılarının ardından gerek Avrupa ve Amerika'da gerekse dünyanın birçok yerlerinde *"İslamofobia"* adı altında insanlara yeni bir İslam düşmanlığı pompalanmaktadır. Bu işin aktörleri özellikle İslam'ı, terörü teşvik eden bir din ve müslümanları da potansiyel birer terörist olarak sunmaya çalışmaktadırlar. Bu imaj, tüm dünyaya çok çeşitli propaganda malzemeleri ile yayılmaktadır. Bu durumda müslümanların çok dikkatli olmaları ve bu olumsuz propagandaları boşa çıkaracak davranışlarda bulunmaları gerekir. Bu manada yapılacak her türlü hareket, tebliğ faaliyetlerinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bir insanın haksız yere öldürülmesini bütün insanlığı öldürmeye eş tutan (Mâide, 5/32) bir dinin terörü teşvik ettiği nasıl söylenebilir? Bu hususta müslüman bilim adamlarına düşen önemli görevlerden biri de İslâm'ı doğru temsil ve doğru takdimin nasıl olması gerektiğini ortaya koymaktır (Erbaş, 2006: 42 (4)/ 92).

Günümüzde müslümanlar, sadece tebliğle iştigal eden bir davetçiler gurubunu teşekkül ettirmek zorundadırlar. Üstelik onlar, bu guruba girecekleri seçmek, maddeten ve manen onlara destek olmak, çalışmalarına yardımcı olmak, faaliyet ve programlarında onları devamlı kontrol altında bulundurmamak, İslâmî esaslara riayet etmelerini sağlamak, buna uymayanları uyarmak, gerekirse üzerlerinden bu vazifeyi almak ve yerlerine başkalarını tayin etmek durumundadırlar (Önkal, 1995: 47-48, 58-59). Zira onlar, bugün tarihin her döneminde olduğundan daha çok, *"temsil gücüne sahip nitelikli mübelliğlere"* muhtaçtırlar. Çünkü bu gün dünyada, hatta İslam ülkelerinde bile misyonerlerin ve çok sayıda ideolojik

cerayanların faaliyetleri yanı sıra, Hint ve Uzak Doğu mistisizmi ile Batı'nın felsefî ve ezoterik geleneğinden meydana gelerek eklektik bir karışım olan hareketler, “*New Age Religious Movements/Yeni Çağ Dinî Akımları*” (Aubyn, 1998: 12-134; Biçer, 2010: 215-243) adı altında yayılma zemini buldukları bir dönemde başta müslüman mübelliğler olmak üzere tüm müslümanlara daha büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle Batılılar nasıl “*müsteşrik ve misyoner*” yetiştirip Doğu'ya ve İslam dünyasına gönderdilerse (Cilacı, 1982: 18-21), buna karşılık müslümanların da en az onların donanımında “*müstağrib ve mübelliğ*” yetiştirip Batı'ya ve dünyanın diğer bölgelerine göndermeleri gerekir. Bunun için gerekli altyapının oluşturulması ve gerekli eğitim kurumlarının kurulması son derece önemli bir zorunluluk arz etmektedir. Söz konusu müstağrib ve mübelliğler hem Batı'yı, hem dünyayı ve hem de çağı iyi okuyacak donanımda yetiştirilmeli, Kur'ân'ı akılcı ve bilimsel bir mantalite ile insanlığa sunabilecek özellikte eğitilmelidirler. Bunların aynı zamanda İslam ahlâkını güzelce yaşayarak maddî ve manevî yönden tüm insanlığa örnek olabilecek şahsiyetler olarak yetiştirilmeleri gerekir. Müslümanların içinde böyle bir gurubun bulunması (Tevbe, 9/122) aynı zamanda Kur'ânî bir emirdir.

7- KAYNAKÇA

- Abduh, Muhammed, (1989). *Risâletü't-Tevhîd*, Nşr. Muhammed Ammara, Baskı yeri yok.
- Ahmed Cevdet, Seyyid Halil, Seyyid Ahmed Hulusi ve Diğerleri, (1990). *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye)*, Metni ve açıklamaları kontrol eden Ali Himmet Berki, Hikmet Yayınları, İstanbul.
- Ahmed b. Hanbel, (1992). *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, Mevsuatü's-Sünneti'l-Kütübî's-Sitteti ve Şürûhiha'nın içinde, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Aliyyü'l-Karî, (1955). *Şerhü Fıkhu'l-Ekber*, İstanbul.
- Aubyn, Lorna St. (1998). *New Age/Yeni Çağ Akımı*, trc. Ercan Arısoy- Nuray Mines, Ege Meta Yayınları, İstanbul.
- Aydemir, Abdullah, (1996). *İslamî Kaynaklara Göre Peygamberler*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Bahçeci, Muhittin, (1977). *Âyet ve Hadislerde Peygamberlik ve Peygamberler*, İstanbul.
- el-Beyâdî, Kemaluddin Ahmed, (1949). *İşârâtü'l-Merâm Min 'İbârâti'l-İmam*, İstanbul.
- Biçer, Ramazan, (2010). *Küreselleşen Çağda İslam*, Gelenek Yayıncılık, İstanbul.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, (t.y). *Muvazzah İlm-i Kelâm*, Bilmen Yayınevi, İstanbul.
- Bilmen, Ö. N. (1990). *Hukuk-i İslamiye ve İstilahât-ı Fıkhiye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul.
- Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, (1990). *Sahîhu'l-Buhârî*, Beyrut.
- Buyrukçu, Ramazan, (1995). *Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Canan, İbrahim, (2009). *İslam'da Zaman Tanzimi- Vakti En İyi Değerlendirme Esasları*, Cihan Yayınları, İstanbul.
- Cevdet Paşa, Ahmed, (1972). *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârîhü Hulefâ*, Bedir Yayınevi, İstanbul.
- Cilacı, Osman, (1982). *Hıristiyanlık Propagandası ve Misyoner Faaliyetleri*, Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- Cilacı, O. (1983). “Çağımızın İslam Dâvetçisine Mesaj”, Diyânet Dergisi (İlmî), Ankara, cilt: XIX, sayı: 3.
- Cürcânî, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed, (1907). *Şerhu'l-Mevâkıf*, İran.
- Cüveynî, İmamü'l-Haremeyn, (1985). *Kitabü'l-İrşâd İlâ Kavâti'l-Edilleti fî Usûli'l-İ'tikâd*, Beyrut.
- Çakan, İsmail L.-Solmaz, N. Mehmed, (2006). *Kur'ân-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Çelebi, İlyas, (2002). *İslam İnanç Sisteminde Akılcılık ve Kadı Abdulcebbar*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit, (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara.
- Ebulbekâ, Eyyûb b. Musa el-Huseynî el-Kefevî, (1993). *el-Külliyât Mu'cemü fî Müstalahâti ve'l Furûki'l-Luğaviyyeti*, Beyrut.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, (t.y). *Sünen-ü Ebî Dâvûd*, (Ofset), İstanbul.
- Erbaş, Ali, (2006). “İslam'ın Temsil ve Takdiminde Doğru Tutumların Belirlenmesi”, Diyânet İlmî Dergi, Ankara, cilt: 42, sayı: 4.
- Ersöz, İsmet, (1992). *İslam'da Dâvet Metodu*, Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi, (1984). *İmamiye Şiası*, Selçuk Yayınları, İstanbul.
- Gazâlî, Ebu Hamid, (1975). *İhyâu Ulûmiddin*, trc: Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, İstanbul.
- Gazâlî, E. H. (1981). *Ârifler Yolu*, trc, Yaman Arıkan, Elifbe Yayınları, İstanbul.
- Gölcük, Şerafeddin-Toprak, Süleyman, (1988). *Kelâm*, Konya.
- Hamidullah, Muhammed, (1980). *İslam Peygamberi*, trc. Salih Tuğ, İrfan Yayınevi, İstanbul.
- Hans Wehr, (1980). *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Beyrut.
- İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali, (1317 h). *Kitabü'l-Fasli fî'l-Mileli ve'l-Ehvâi ve'n-Nahl*, Beyrut.
- İbnü'l-Hümâm, Kemalüddin Muhammed b. Abdilvahid b. Abdilhamid, (1979). *Kitabü'l-Müsâyere*, Kemâl b. Ebî Şerif'in şerhiyle, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- İbn Mâce, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, (t.y). *Sünenü İbn-i Mâce*, Baskı yeri yok.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddin Muhammed b. Mükerrrem, (t.y). *Lisânu'l-Arab*, Beyrut.
- el-Îcî, Adududdin Abdurrahman b. Ahmed, (t.y). *el-Mevâkıf fî 'İlmi'l-Kelâm*, Beyrut.
- İlhan, Avni, (1986), “*el-Emru bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehyü ani'l-Münker*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları İlahiyat Fakültesi Dergisi, c: III, İzmir.
- Kâdı Abdülcebbar, (1988). *Şerhü'l-Usûli'l-Hamse*, Kahire.
- Karahisarî, Ahterî Mustafa b. Şemsüddin, (t.y). *Ahterî Kebîr Arapça-Türkçe Büyük Lügat*, (Yayına Hazırlayanlar: İ. İlhami Ulaş- Abdulkadir Dedeoğlu), Meral Yayınevi, İstanbul.
- Karaman, Fikret, (1995). “*Ma'rûfû Emretme ve Münkeri Nehyetme Görevi Hakkında bir Değerlendirme*”, Diyânet İlmî Dergi, cilt: 31, sayı: 2, Ankara.
- Kasapoğlu, Abdurrahman, (2006). “*Kur'ân'da “Üsve-i Hasene” Kavramı –Model Alma Yolu İle Öğrenme*”, Diyânet İlmî Dergi, cilt: 42, sayı: 3, Ankara.
- Köksal, Mustafa Asım, (2005). *Peygamberler Tarihi*, Türkiye D. Vakfı Yayınları, Ankara.
- Köksal, M. A. (1981). *İslam Tarihi*, Şamil Yayınevi, İstanbul.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, (1993). *el-Câmi'u li Ahkâmi'l- Kur'ân*, Beyrut.
- Kuzgun, Şaban, (1983). “*Misyonerlik ve Hıristiyan Misyonerliğinin Doğuşu*”, Erciyes Üniversitesi, İ.F.Dergisi, Sayı: I, Kayseri.
- Küçükler, Ali, (1994). *İslam'da Tebliğ ve İrşâd Metodları*, Ankara.

- Lakkânî, İbrâhîm b. Abdusselâm, (1955). *Şerhu Cevhereti 't-Tevhîd*, Mısır.
- Mevdudî, Ebu'l-Âlâ, (1986). *Jihad in Islam*, Islamic Publications LTD, Lahore.
- Müslim, Ebu'l-Huseyin Müslim b. el-Haccâc, (t.y). *Sahîhü Müslim*, İstanbul, (Ofset).
- Nesâî, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb, (t.y). *Sünenü 'n-Nesâî*, Beyrut.
- Önkâl, Ahmet, (1995). *Rasûlullah 'ın İslâm 'a Dâvet Metodu*, Esra Yayınları, Konya.
- Özbek, Abdullah, (1988). *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed*, Selâm Yayınevi, Konya.
- Özel, Ahmet, (1993). "Cihad", DİA, VII, İstanbul.
- Özel, A. (1982). *İslam Hukukunda Milletler Arası Münasebetler ve Ülke Kavramı*, Marifet Yayınları, İstanbul.
- Rağîb el-İsfhânî, Ebu'l-Kâsım el-Huseyn b. Muhammed, (t.y). *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'ân*, Beyrut.
- Râzî, Muhammed b. Ömer Fahreddin, (t.y). *Tefsîru 'l-Kebîr*, Tahran.
- Râzî, M. B. Ö. F. (1986). *İsmetü 'l-Enbiyâ*, Kahire.
- Saka, Şevki, (1991). *Kur'ân-ı Kerim 'in Dâvet Metodu*, Seha Neşriyat, İstanbul.
- Şengül, İdris, (1994). *Kur'ân Kıssaları üzerine*, Işık Yayınları, İzmir.
- Taftazânî, Sa'duddîn Mesud b. Ömer, (1989). *Şerhu 'l-Makâsîd*, Beyrut.
- Taftazânî, S. M. Ö. (1973). *Şerhu 'l-Akaid-(Kesteli haşiyesi ile birlikte)*, Bahar matbaası, İstanbul.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevra, (t.y). *Sünenü 't-Tirmizî*, İstanbul, (Ofset).
- Topaloğlu, Bekir, (1981). *Kelâm İlmi- Giriş*, Damla Yayınevi, İstanbul.
- Uludağ, Süleyman, (2001). *İslam 'da İrşâd*, Marifet Yayınları, İstanbul.
- Yavuz, Salih Sabri, (t.y). *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, (1979). *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul.
- Yıldırım, Suat, (1979). "Kur'ân-ı Kerim 'de Kıssalar", Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler F. Dergisi, sayı: 3, Ankara.
- Zebidî, Zeynüddin Ahmed b. Ahmed, (1981). *Sahih-i Buhârî Muhtasarı ve Tecrid-i Sarih Tercemesi*, trc: Kâmil Miras, Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Carullah Muhammed b. Ömer, (1977). *el-Keşşâf an Hakâiki 't-Tenzîl ve Uyûni 'l-Ekâvîl fi Vücûhi 't-Te 'vil*, Baskı yeri yok.